

ლოგოსი

წელიწდეული ელინოლოგიასა
და ლათინისტიკაში

2

თბილისი
2004

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის ინსტიტუტი

●
პროგრამა «ლოგოსი»

პუბლიკაციები და ღონისძიებები კლასიკური ფილოლოგიის,
ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის სფეროში

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Institute of Classical Philology, Byzantine and Modern Greek Studies

●
PROGRAM «LOGOS»

Publications and Activities in Classical Philology,
Byzantine and Modern Greek Studies

ლოგოსი • Logos

თბილისი • Tbilisi

2004

LOGOS

**The Annual of Greek and
Roman Studies**

2

ლოგოსი

ნელინდეული ელინოლოგიასა
და ლათინისტიკაში

2

სარედაქციო კოლეგია:

ვალერი ასათიანი (რედაქტორი)
ქეთევან ნადარეიშვილი
მანანა ფხაკაძე
მაკა ქამუშაძე
თინათინ ყაუხჩიშვილი

Editorial Board:

Valeri Asatiani – Editor-in-Chief
Tinatin Kaukhchishvili
Ketevan Nadareishvili
Manana Pkhakadze
Maka Khamushadze

ISBN 99940-31-01-5

© ლოგოსი, წელიწდეული, 2004

პროგრამა „ლოგოსი“

ილია ჭავჭავაძის გამზირი 13, თბილისი 0179
ტელ. 25-02-58, ფაქსი 22-11-81, ელ. ფოსტა logos@caucasus.net

Program "Logos"

13 Chavchavadze ave., 0179 Tbilisi, Georgia
Tel.: (+995 32) 22 11 81/ 25 02 58, Fax: (+995 32) 22 11 81
E-mail: logos@caucasus.net, greekstudies@caucasus.net

სარჩივი
CONTENTS

მედეა აბულაშვილი, წარმართული, ქრისტიანული და ხალხური დეტალები ბერძნულ საგაზაფხულო რიტუალებში	9
Medea Abulashvili, Pagan, Christian and Folk Details in Greek Spring Rituals	14
ვალერი ასათიანი, ბიზანტიური ჰუმანიზმის ზოგიერთი ასპექტის შესახებ	15
Valeri Asatiani, Byzantine Humanism.....	27
შუშანიკ ასათიანი, ნმ. მელანია რომაელის მოღვაწეობის ზოგიერთი ასპექტის შესახებ	28
Shushanik Asatiani, For Some Aspects of the Life of Melania from Rome.....	31
ქეთევან ბეზარაშვილი, ტერმინოლოგიური ზედმიწევნილობა და სიტყვათქმნადობა ევრემ მცირის მიერ თარგმნილი გრიგოლ ლეთისმეტყველის ლიტურგიკული ჰომილიების მიხედვით	32
Ketevan Bezarashvili, Terminological Preciseness and Wordbuiding in the Liturgical Homilies of Gregory the Theologian Translated by Ephrem Mtsite	57
სვეტლანა ბერიკაშვილი, ვოკატივის პრობლემისათვის ბერძნულ ენაში	58
Svetlana Berikashvili, For the Problem of Vocative in Greek Language.....	63
იამზე გაგუა, ენეასი, homo errans et obeodiens	64
Iamze Gagua, Aeneas, homo bellans et oboediens	75
თეა გამრეკელი, პარალელური დაყოფის პრინციპი კონსტანტინოს კავაფისის ლექსებში.....	76
Thea Gamrekeli, The principle of Parallel Division in Konstantinos Kavafis' poems	87

ქეთევან ჯანდაღასაძე, არჩილ სულაკაურის „მინოტავრი“ და „არქი: ლოს პორტიუს ასტერიონის სახლი“	88
Ketevan Jandaghadze, "The Minotaur" by Archil Sulakauri and "The House of Asterion" by Jorge Luis Borges	94
ცისანა გიგაური, სოკრატე როგორც პიროვნება და ფილოსოფოსი ელიანესთან	96
Цисана Гигаური, Сократ как личность и философ у Элиана	108
თინათინ გიორგობიანი, კიდევ ერთხელ ბერძნული პერფექტის შესახებ	109
Tinatini Giorgobiani, Ones again about the Perfect tense in Old Greek	114
ქეთევან გურჩიანი, ანტიკურობაში ჩუმად და ხმამაღლა ლოცვის შესახებ	115
Ketevan Gurchiani, Leises und lautes Gebet in der Antike	121
ირინე დარჩია, ფერი და ბერძნული ტრაგედიის სცენოგრაფია	122
Irine Darchia, Colour and Greek Tragedy Scenography	130
თეა დულარიძე, ტერმინ ἄγγελος-ის სემანტიკის გააზრებისათვის ჰომეროსის ეპოსში	131
Tea Dularidze, Regarding the Semantic of the Term ἄγγελος in Homeric Epics	139
ნესტან ეგეტაშვილი, ნონოსის პოეტიკის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპისათვის	140
Nestan Egetashvili, Antitypical style as one of the definite originality of Nonnos' poetry	152
თამარ თარხნიშვილი, იფიგენია – მსხვერპლი და ქურუმი	153
Tamar Tarkhnychvili, Iphigenia, Victim and Priestess	157
მაია კაკაშვილი, პალეოლოგოსთა ეპოქის ისტორიისათვის	158
Maia Kakashvili, For the History of Paleolog Epoch	172
ეკატერინე კობახიძე, „იტალიელი“ ჰერაკლე	174
Ekaterine Kobakhidze, "Italian" Herakles	180
გვანცა კოპლატაძე, ანთროპოლოგია ბასილი დიდის მოძღვრებაში	182
Gvantsa Koplatadze, L' Anthropologie dans la doctrine de Basile le Grand	198

ნინო ლორთქიფანიძე, აპოლონის ორი ვერცხლის ქანდაკება ვანიდან	199
Nino Lortkiphanidze, Zwei Silberstatuetten von Apollon aus Vani.....	209
მედვა მეტრეველი, მ. კარაღაცისის რომანის „დიდი ქიმერა“ მთავარი გმირის ხასიათის პრობლემისათვის	211
Medea Metreveli, On the Problem of Protagonist's Character in the Novel “The Big Chimaera” by M. Karagatsis	218
მაგდა მჭედლიძე, იოანე მოსხოსის „ლიმონარის“ ქართული ვერსიის წარმომავლობის პრობლემა.....	220
Magda Mchedlidze, The problem of the Georgian version of the ‘Pratum Spirituale’ of John Moschus	233
ქეთი ნადარეიშვილი, ტრაგედია „ანტიგონეს“ ინტერპრეტაცია ბინარული ოპოზიციის - ქალი: საოჯახო x მამაკაცი: საზოგადო-ს წრილში	235
Keti Nadareishvili, The Interpretation of the Tragedy “Antigone” in the Light of the Binary Opposition – Woman:Domestic x Man:Public	243
დალი ნადიბაიძე, ადამიანის სიკეთე და მშვენიერება	244
Dali Nadibaidze, Kindness and Beauty.....	259
მანანა ფხაკაძე, სისიფოსის სახის ინტერპრეტაციები	260
Manana Pkhakadze, The Interpretations of Sisyphus image	266
გიორგი ქაჯაია, გაიუს სალუსტიუს კრისპუსი - „ნაწვეტები ისტორიებიდან“	267
Giorgi Kajaia, Gaius Sallustius Crispus – the fragments from “the Histories”	280
ანი ჩიქოვანი, სიკვდილის პერსონიფიკაცია სტრატის მირივილისის შემოქმედებაში	281
Ann Chikovani, The Personification of Death and the Image of Charos in Stratis Mirivilis' Literary works	289
რუსუდან ცანავა, კლიტემნესტრა და ორესტე	290
Rusudan Canava, Clytemnestra and Orestes.....	299
ქეთევან ცინცაძე, ბერძნული განმანათლებლობის სპეციფიკისათვის	301
Ketevan Tsintsadze, For the Peculiarities of the Greek Enlightenment	308

თამარ ცოფურაშვილი, კირილე ალექსანდრიელის ფლორილეგიუმების ქართული თარგმანები.....	309
Th. Tsopurashvili, The Georgian Translations of Florilegiums by Cyril of Alexandria.....	312
ანა ხარანაული, ხანმეტი ფრაგმენტები ბიბლესტიკის კონტექსტში	314
Ana Kharanauli, Die s.g. Xanmeti-Fragmente im Kontext der Bibelwissenschaft.....	333
ზაზა ხინთიბიძე, ჰომეროსი, პლატონი, არისტოტელე, რუსთველი: რატომ გვანიჭებს პოეზია სიამოვნებას?!	334
Zaza Khintibidze, Homer, Plato, Aristotle and Rustaveli on why poetry pleases	364
გიორგი ხომერიკი, ევრიპიდეს „მედეა“ არისტოტელეს „პოეტიკის“ კონტექსტში.....	365
Giorgi Khomeriki, Euripides' "Medea" in the context of Aristotele's "Poetics"	369
ვიქტორია ჯუღელი, გელათის კატენებიანი ბიბლიის განმარტებათა წყაროების საკითხისათვის	370
Victoria Jugeli, The Sources of the Commentaries of the Ghelati Catena Bible.....	387

ჰოკატივის პრობლემისათვის პირველი ენაში

ნებისმიერ ენაში თითოეული ბრუნვის ზოგადი მნიშვნელობა განპირობებულია მოცემული ენის ბრუნვათა მთელი სისტემით და მისი განსაზღვრა მხოლოდ ამ სისტემის სტრუქტურის შესწავლის საფუძველზეა შესაძლებელი.¹

წოდებითი ბრუნვა ბევრ ენაში გვხვდება: სანსკრიტში, ძველ ბერძნულში, ლათინურში, ძველ სლავურში და სხვ. მას აქვს საკუთარი ფორმა და განსხვავდება სხვა ბრუნვებისაგან: 1) დაბოლოებით; 2) ართრონის უგულვებლყოფით; 3) შორისდებულებითი ნაწილაკის დართვითა და 4) ინტონაციით. წოდებითი ბრუნვა გაქრა ფრანგულ, გერმანულ, იგლისურ, რუსულ, პოლონურ ენებში, ვინაიდან ამ ენებში იგი არ განსხვავდება სახელობითისაგან დაბოლოებით.

სხვა ენების მსგავსად ბერძნულშიც მწვავედ დგას საკითხი უნდა მივიჩნიოთ თუ არა ვოკატივი ბრუნვად. ჯერ კიდევ ანტიკური ეპოქიდან მოყოლებული, სხვადასხვა მოსაზრებას ვხვდებით ამის თაობაზე.

როგორც ცნობილია, პირველად ტერმინი „ბრუნვა“ არისტოტელესთან „პოეტიკაში“ დასტურდება, სადაც იგი მეტყველების ნაწილთა სისტემაშია შესული. „ყოველ სათქმელს შემდეგი ნაწილები აქვს: ასო (στοιχεῖον), მარცვალი (σλλαβή), კავშირი (σύνδεσμος), სახელი (ὄνομα), ზმნა (ῥήμα), სახსარი (σαδრეკი, ἄρθρον), მთხვევა (πᾶσις) და დებულება (λόγος)“.² აქვე ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ბრუნვას არისტოტელესთან უფრო ფართო მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე შემდგომში. კერძოდ, πᾶσις არისტოტელესთან არის სიტყვის ყველა ის ფორმა, რომელიც გადახრილია „ნორმალური“ (საწყისი) ფორმისაგან. ეს ეხება თითქმის ყველა მეტყველების ნაწილს.³ მაგრამ არისტოტელე ჯერ კიდევ არ მსჯელობს სახელის

¹ Якобсон Р., Избранные работы, Москва 1985, 136.

² არისტოტელე, პოეტიკა, თარგმანი ს. დანელიასი, თბილისი 1979, 187.

³ Gudeman A., Grundriss der Geschichte der klassischen Philologie, Leipzig und Berlin 1909, 88.

ცალკეულ ბრუნვათა კლასიფიკაციაზე, შესაბამისად, არც ვოკატივზეა საუბარი.

ბრუნვა უშუალოდ როგორც გრამატიკული კატეგორია პირველად სტოელებთან განიხილება. სტოელები ხუთ ბრუნვას გამოყოფდნენ. ცნობილია, რომ ქრისტიანობის ერთ ნაშრომს ერქვა „ხუთი ბრუნვის შესახებ“. ხუთწევრიანი ბრუნვათა სისტემა შედგებოდა „პირდაპირი ბრუნვისა“ (ἄμετρη πᾶσις) და ოთხი „ირიბი ბრუნვისაგან“ (πλάγιαί πᾶσις). პირდაპირ ბრუნვას სახელობითი ბრუნვა (ὀνομαστικὴ πᾶσις) ერქვა. ირიბ ბრუნვათაგან სამის სახელწოდებას დიოგენე ლაერტელი გვანვდის. ესენია: ნათესაობითი ბრუნვა (γενεατικὴ πᾶσις), მიცემითი ბრუნვა (δοτικὴ πᾶσις) და ბრალდებითი ბრუნვა (αιτιατικὴ πᾶσις). როგორც ჩანს, მეხუთე ბრუნვად სტოელებს წოდებითი ბრუნვა უნდა ჰქონოდათ, მაგრამ სამწუხაროდ იმ მასალების მიხედვით, რაც თანამედროვე მეცნიერებს გააჩნია, ეს მკაფიოდ არ ჩანს.

ამ საკითხთან დაკავშირებით გერმანელი მეცნიერი ჰ. შტაინთალი ამტკიცებს, რომ არ შეიძლება სტოელებს მეხუთე ბრუნვად წოდებითი ჰქონოდათ, რადგან ისინი წოდებითის ფორმას ცალკე განიხილავდნენ, როგორც მიმართვასო (προσαγορευτικὸς).⁴

ალექსანდრიელ ფილოლოგთა ცნობები ბრუნვათა შესახებ საკმაოდ მწირია და, ძირითადად, ბრუნვის ზოგადი დეფინიციით შემოიფარგლება. ბრუნვებზე დანვრილებითი მსჯელობა მხოლოდ დიონისიოს თრაკიელის „გრამატიკის ხელოვნების“ მიხედვით შეგვიძლია. დიონისიოს თრაკიელი წოდებითს ბრუნვათა სისტემაში განიხილავს, აქვე აღნიშნავს, რომ წოდებითს სვანაირად მიმართვითსაც უწოდებენ. „Λέγεται ἡ δὲ κλητικὴ προσαγορευτικὴ“.⁵ ე. ი. დიონისიოს თრაკიელთან წოდებითი მანც ბრუნვაა.

მაგრამ არც დიონისიოს თრაკიელი და არც სხვა იმდროინდელი გრამატიკოსები არ მსჯელობენ უშუალოდ ვოკატივის პრობლემატიკაზე ანუ იმაზე უნდა თუ არა განიხილებოდეს ვოკატივი ბრუნვათა სისტემაში თუ მისი ადგილი სინტაქსში ან სიტყვათწარმოებაში.

ბერძნული ენის ბრუნვათა სისტემაში ვოკატივი განყენებულად დგას. როგორც ძველ, ისე ახალ ბერძნულში ეს არის ბრუნვა, რომელიც მიმართვის ფორმად გამოიყენება. ამიტომაც ძველი ბერძენი გრამატიკოსები მას προσηγορία-ს (მიმართვას) უწოდებდნენ.⁶

⁴ ქაროსანიძე ლ., დიონისიოს თრაკიელის „გრამატიკის ხელოვნება“ და ძველი ქართული გრამატიკული აზროვნება, თბილისი 2000, 18.

⁵ იქვე, 102.

⁶ Φλόρος Α., Ιστορικό και συγκριτικό συντακτικό αρχαίας, νέας ελληνικής και λατινικής, Αθήνα 1988, 122.

ძველ ბერძნულში ვოკატივის ფორმებს ხშირად წინ უძღოდა შორისდებული ἄ. იგი შეიძლება ზედსართავ და არსებით სახელებს, ანუ მსაზღვრელ-საზღვრულს შორისაც დასმულიყო. მაგალითად, Μυκηνίδες, ἄ φιλαι. იმ შემთხვევაში, თუ ვოკატივი წარმოდგენილი იყო წინადადებაში, რომელიც გამოხატავდა ბრძანებას, რისხვას, რჩევას მაშინ ἄ შეიძლება გამოტოვებულიყო. მაგალითად, Παί λαβὲ τὸ βίβλιον καὶ λέγε.⁷

შორისდებული ἄ გარკვეულწილად მეგობრულ ტონს გულიხმობს. ამიტომაც ჰომეროსი არასოდეს არ იყენებს ἄ-ს მაშინ, როდესაც ადამიანი ღმერთს მიმართავს, მაგალითად, Ζεὺς ἄνα, Δαδναίε, Πελασγικὲ, τηλόθι ναίαν.⁸

თუმცა დიონისიოს თრაკიელი ვოკატივის შორისდებულ ἄ-ს ართრონის წოდებით ბრუნვად ასახელებს, და არა შორისდებულად. რასაც უკვე ძველ პერიოდშივე ეწინააღმდეგებიან სქოლიასტები: ἄ არ არის ართრონი – წერენ სტეფანე და ჰელიოდორე. ართრონი რომ იყოს სამივე რიცხვის ფორმა უნდა ჰქონდეს.

ახალ ბერძნულში წოდებით ბრუნვაში ἄ აღარ მოგვეპოვება. კონედან მოყოლებული ის სულ უფრო ნაკლებად გამოიყენება. სახარებაში ის მხოლოდ სამჯერ დასტურდება, მაგალითად, ἄ γύσαι, μεγάλη σοὺ ἢ πίστις (Ματθ. 15, 25).

მიუხედავად იმისა, რომ წოდებითი ბრუნვა ბევრ ენაში გაქრა, ახალ ბერძნულში იგი არა მხოლოდ შენარჩუნდა, არამედ ზოგიერთი მეცნიერის აზრით გაამყარა კიდევაც თავისი პოზიციები.⁹ ძველ ბერძნულში ვოკატივის ფორმა ძირითადად, ნომინატივს ემთხვეოდა, ახალ ბერძნულში კი განსხვავებული ვითარებაა. მხოლოდით რიცხვში იგი ზოგჯერ სახელობითის, ზოგჯერ კი ნათესაობით-ბრალდებითის ფორმებს იმეორებს, ხოლო მრავლობითში კი – ნომინატივ-აკუზატივის, მაგალითად, სახ. ο πατέρας – წოდ. πατέρα (= ნათ., ბრალდ.), სახ. η μητέρα – წოდ. μητέρα (= სახ., ბრალდ.), სახ. οι πατέρες – წოდ. πατέρες (= სახ., ბრალდ.), სახ. οι μητέρες – წოდ. μητέρες (= სახ., ბრალდ.).¹²

ძველი ბერძნულის მხოლოდ მეორე კანკლედობის ο ფუძიან სახელთა ვოკატივის ε არის შენარჩუნებული ახალ ბერძნულშიც, მაგალითად, სახ. ο ἀνθρῶπος – წოდ. ἀνθρῶπε. თუმცა, აქ ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ რიც

⁷ გორდენიანი რ., დარჩია ი., შამანიდი ს., ძველი და ახალი ბერძნული (შედარებითი გრამატიკა), თბილისი 2002, 171.

⁸ Φλώρος Α., 124.

⁹ ქაროსანიძე ლ., 145.

¹⁰ Φλώρος Α., 124.

¹¹ იქვე, 124.

¹² გორდენიანი რ., დარჩია ი., შამანიდი ს., 171.

შემთხვევებში ნოდებითი *o* დაბოლოება გვაქვს *e*-ს მაგივრად. ძირითადად, *o* დაბოლოება აქვთ: ა) საკუთარ სახელებს, რომელთაც მახვილი ბოლოდან მეორე მარცვალზე მოუდის, მაგალითად, *Αλέκο, Γιώργο, Χρίστο, Πέτρο, Σπύρο* და სხვ. ბ) კნინობით-ალერსობით სახელებს, მაგალითად, *Γιαννακό, Μανωλίδ, Δημητρί* და ა. შ. ეს ფაქტი თავისთავად მიგვითითებს იმაზე, რომ გარკვეულწილად ვოკატივი კარგავს თავის ძველ ფუნქციებს ანუ ბრუნვას აღარ გააჩნია მორფოლოგიური გამომხატველი.

მართალია, ვოკატივია დაბოლოება *e* არ წარმოადგენს ბრუნვის ნიშანს, იგი არის ფუძისეული *o*-ს აბლაუტის *e* საფეხური, მაგრამ ფაქტია, რომ ბრუნვებში იგი მხოლოდ ვოკატივში დასტურდება და გარკვეულწილად ბრუნვის ნიშნის როლს ასრულებს. გვხვდება შემთხვევები, მაგალითად, სკიროსის დიალექტში, როდესაც ნოდებითი *e* დაბოლოების მქონე სახელებს, სახელობითში აქვთ არა *-o* არამედ *-e* დაბოლოება, მაგალითად, *γαμπρέ, άθρηπες*.¹³

ახალ ბერძნულში, განსაკუთრებით კი ხალხურ სიმღერებსა და ზღაპრებში ხშირია ნომინატივის გამოყენება ვოკატივის ნაცვლად, ან ორივეს პარალელურად, ერთმანეთის გვერდიგვერდ ხმარება. მაგალითად, *Που είστε του Λάμπρου τα παιδιά* ან *Ξυπνάτε, η δόλια συντροφιά και καπετάνε Μήτρο*.¹⁴

როგორც ჩანს, ასეთი ტენდენცია საერთოდ დამახასიათებელია ინდოევროპული ენებისათვის, სადაც თავდაპირველად, ნომინატივის და ვოკატივის ფუნქციები არ იყო გაყოფილი. ცნობილია, რომ ინდოევროპულ ენებს მრავლობით რიცხვში ნომინატივის და ვოკატივის სინკრეტიზმი ახასიათებს, რაც შეეხება მხოლობითი რიცხვს აქ ეს ბრუნვები განსხვავებულია, კერძოდ: ა) სხვადასხვა ბრუნვების ფუნქციები; ნომინატივს — პირველადი ფუნქცია ახასიათებს, ხოლო ვოკატივს — დამატებითი. ბ) ნომინატივს ვოკატივთან შედარებით გრძელი ხმოვნები ახასიათებს: *-ē(r), -ō(r), -ē(n), -ō(n), -ē(s), -ō(s)* და არა *-er, -or, -en, -on, -es, -os*. გ) რაოდენობრივად განსხვავდება ვოკალიზმი ამ ორ ბრუნვაში: ნომინატივში გვაქვს *-os*, ხოლო ვოკატივში *-e* დაბოლოებები, ე. ი. აქ საქმე გვაქვს *o/e* მონაცვლეობასთან. თუმცა, წინარე ინდოევროპულში მხოლობითშიც ერთი ბრუნვა გვექონდა ნომინატივ-ვოკატივის გადმოსაცემად, ე. ი. ეს დაყოფა უფრო გვიანდელია.¹⁵

ვოკატივის პრობლემატიკისადმი განსაკუთრებულ ინტერესს ჩვენ უახლეს *XX-XXI* საუკუნის ენათმეცნიერთა ნაშრომებში ვხვდებით.

¹³ Τριανταφυλλίδη Μ., *Απαντα, Δεύτερος τόμος, Ερευνητικά Β', Θεσσαλονίκη 1965*, 158.

¹⁴ Τζαρτζάνου Α., *Νεοελληνική σύνταξις (της κοινής δημοτικής), Τόμος Α, Θεσσαλονίκη 1996*, 83.

¹⁵ დაწვრილებით იხ. Kuryłowicz J., *The inflectional categories of Indo-European, Heidelberg 1964, 197-198*.

აქ წოდებითის პრობლემატიკასთან დაკავშირებით შეიძლება სამი შემთხვევა გამოვყოთ:

როდესაც წოდებითის ბრუნვად მიიჩნევენ; ამ აზრს თანამედროვე ენათმეცნიერთა უმრავლესობა ემხრობა. მაგალითად, ამ აზრისაა ე. შვიცერი,¹⁶ ვ. ბრანდენშტაინი, მ. ტრიანდაფილიდისი, ა. ძარძანოსი, ა. ცოპანაკისი და სხვ.

როდესაც მორფოლოგიურად იგი ბრუნვებში არ შედის და მხოლოდ ფორმალურადაა შენარჩუნებული ბრუნვათა სისტემაში; ამ თვალსაზრისისაა გ. ბაბინიოტისი. მისი აზრით, რადგან წოდებითის განსაკუთრებული ფუნქცია გააჩნია, და იგი მხოლოდ მონოდებისას გამოიყენება, ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ წოდებითში დასმული სახელი ყველაზე ნათლად სახელის პირველად სახეს გვიჩვენებს. მაგრამ წოდებითს არ შეუძლია წინადადებაში ბრუნვათა ძირითადი ფუნქციების შესრულება (იგი ვერ აკავშირებს ორ სახელს, ზმნისგან არ იმართება და ა. შ.). ამიტომაც იგი ბრუნვათა სისტემაში არ უნდა განიხილებოდეს,¹⁷ თუმცა არც სიტყვათწარმოებითი ფუნქცია ახასიათებს, ამიტომ ის ფორმალურადაა მოცემული ბრუნვათა სისტემაში.

როდესაც წოდებითი ბრუნვად არ მიიჩნევა. ამ თვალსაზრისს ი. სტამატაკოსი ემხრობა. მისი აზრით, ვოკატივი ბრუნვა კი არ არის, არამედ განსაზღვრული წინადადებაა, რომელიც მიმართვას გამოხატავს.¹⁸

ჩვენი აზრით, ამ საკითხის სწორედ გადაჭრისათვის ორი ფაქტორია გასათვალისწინებელი: ერთია, სიტყვის სინტაქსური მნიშვნელობა, მეორე მისი მორფოლოგიური მაჩვენებელი.

სინტაქსური თვალსაზრისით ვოკატივი თავისუფალია, იგი წინადადებაში განყენებულადაა მოცემული, არ იმართვის არც სახელის, არც ზმნის მიერ. შესაბამისად მისი ადგილიც წინადადებაში არაა განსაზღვრული. გარდა ამისა, სხვა ბრუნვებისაგან ის იმითაც განსხვავდება, რომ მას თავისი ფუნქციიდან გამომდინარე (ვგულისხმობთ მიმართვას) ინტონაცია ახასიათებს.

მორფოლოგიური მაჩვენებელი ანუ ბრუნვის ნიშანი მას არ გააჩნია, იგი ზოგჯერ სახელობითის, ზოგჯერ კი ნათესაობით-ბრალდებითის ფორმებს იმეორებს, ერთადერთ გამონაკლისად შეიძლება ჩავთვალოთ, ი ფუძიან სახელთა ვოკატივი, სადაც ე დაბოლოება არის შენარჩუნებული, მაგრამ აქ ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს დაბოლოება ბრუნვს ნიშანი კი არ არის, არამედ აბლაუტის საფეხურია.

¹⁶ დაწვრილებით იხ. Schwyzer E., Griechische Grammatik, II, München 1968, 59-64.

¹⁷ Κλαίρις Χ., Μπαμπινιάτης Γ., Γραμματική της Νέας Ελληνικής, I, Το όνομα, Αθήνα 1998, 50-51.

¹⁸ დაწვრილებით იხ. Σταματάκος Ι., Ιστορική γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής και τα πορίσματα της συγκριτικής γλωσσολογίας, τόμος I, Αθήνα 1949, 104-105.

გარდა ამისა, ხშირია ვოკატივის ნაცვლად ნომინატივის გამოყენების შემთხვევები, რაც თავის მხრივ, გვიჩვენებს, რომ ვოკატივი გარკვეულწილად კარგავს თავის ძირითად, მიმართვის ფუნქციასაც. ამრიგად, შეიძლება ვივარუდოთ, რომ ბერძნულ ენაში ჩანს ვოკატივის გაქრობის ტენდენცია. მისი ფუნქცია შეიძლება რომელიმე სხვა ბრუნვას დაეკისროს. ამრიგად, ჩვენი აზრით, გაუმართლებელია ვოკატივის ბრუნვათა სისტემაში ჩასმა.

Svetlana Berikashvili

For the Problem of Vocative in Greek Language

The paper offers to the problem of Vocative in Greek language. The question to be decided is: shall we consider or not Vocative as part of the case system. Short history of the case system is given in the paper, particularly – usage of Vocative from the Antic period till today. There are three points of view:

- 1) Vocative is regarded as a case. Most of the scientists: E. Schwyzer, W. Brandenstein, M. Triandafilidis, A. Tsopanakis etc. agree with this opinion;
- 2) Vocative is formally part of the case system, it has no morphological mark and should not be considered in the case system by its function. This opinion was worked out by G. Babinotis;
- 3) According to I.Stamatakos, Vocative is not a case, but a clause, that shows appeal.

From all these opinions it becomes clear, that there really exists the problem concerning with Vocative. According to my consideration, Vocative should not be put in the case system, though its place in the grammatics is to be distinguished. We have to consider the problem of usage of Nominative instead of Vocative, because it can easily show that Vocative, itself loses its function and in the future it can disappear. To decide this problem we must state very careful the value of the above mentioned opinions and its solution needs additional research.